

MELIKA SALIHBEG BOSNAWI

GRIMIZNI UM

Iz drame: CITADELLA SVJETLA

2. Dio (odlomak)

Noć je. Crni zaslon pozornice služi kao monitor, na kojem se, internet pretraživanjem, listaju stranice o filozofima i njihovu vremenu, o kojima je upravo govorio prvi čin naše drame, igrokaz Sarâb. Internet pretražitelj je Dayfa Hâtûn, poznata nam kao Pripovjedač i Animator u "teatru sjena", ovdje u dobi od oko 26 godina. Locirana u gledalištu, sa prenosivim računarom ispred sebe, čitajući tekstove prelistanih stranica, u poluglasu, napreskok, miješajući jezike, ona izgleda kao suvremena mlada intelektuala, koja završava noć surfajući. Naizgled nasumice, jer će se na stranicama pojavljivati informacije o Siriji, o njenim prastarim, ali i srednjevjekovnim spomenicima i gradovima, završno sa Halabom, o "Putu svile", zatim stranice o "teatru sjena" kao popularnom obliku zabave mnogih naroda. Posebne stranice posvećene su križarskim vojnama i Yûsufu Salâhu`d-dînu Ayyûbî-i, koji osvaja Jerusalam, viteški se ponašajući prema poraženima, potom o Džingis-Hânu, i njegovu unuku Hûlâgu-u, koji razara Bagdaski hilâfat, ističući se okrutnošću prema pobjedjenima. Iza ovih, eto stranica o Bušu-mladjem, pa malo ranijem fašizmu u Europi, jevrejskim i kasnije palestinskim stradanjima, o njemačkim gasnim komorama, i palestinskoj Gazzi, o Carskoj, Lenjinovoj, Jelcinjovoj Rusiji, o Ruandi i Bosni, Istočnom Timuru, Afganistanu, Irâqu, Darfûru..., al' i o europskim i američkim muzejima i koncertima, o lansiranjima u svemir, naučnim laboratorijima, o red-shift-u, "crvenom pomaku", o atomu i njegovu titranju, otkriću DNK-ljestvice, istraživanjima ljudskog mozga...

Ovo "noćno bdijenje" suvremenih putnika u svijet znanja okončava jutarnji purpur. Na crnom zaslonu, koji je zamijenio bijeli iz prethodnog čina/igrokaza, ukazuje se, u istom crvenom tonu, moćni ulaz u Qalu-Halab¹. Gradsku citadellu kakva je sačuvana iz Srednjeg vijeka, a na kojoj će se dogodjati drugi čin naše drame².

¹ Ar. Qala-Ḥalab. Termin qala znači: citadella, utvrda, tvrđava.

² Nevjerojatno je koliko će toponimi, kao i vlastita lična imena, korišteni u ovoj drami, imati unutarnju značenjsku vezu sa mjestima radnje, i ličnostima koje ih nose. Evo nekoliko primjera! Najprije, ime grada u kom se radnja događa, Ḥalab, na arapskom znači mlijeko, koje u Poslaničkoj tradiciji simbolizira znanje, 'ilm. Grad je, prema legendi, dobio ime po mlijeku kojeg je Poslanik Ibrâhîm/Abraham, mir na nj! djelio putnicima-namjernicima. Šihâb iz imena našeg glavnog lika Šihâbu`d-Dîna Ibn Yaḥye As-Suhrawardia, znači plamen, vatra, zvijezda koja

Završavajući jutarnju molitvu, sa tri dizanja ruku do ušiju, koje geste prati takbîr³, i okrećući pri tom glavu desno i lijevo, te sjedajući, potom, na jedan stepenik pred "Zmijskom kapijom", na koji urezuje krug sa tetivama, počinje svoj ulazak u dramu Šihâbu`d-dîn Bin Yahyâ Bin Habaš As-Suhrawardî. Crvenoputi mladić, u dobi od oko 27 godina, srednje visine, raščupane kose, u kratkom plavom haljetku, prošivenom velikim bodom, i u šalvarama nalik onim kakve danas nose mladi. Ovako odjeven, sa sandalama na nogama, tj. obućom nalik japankama, ali sa vezicom i kopčom oko gležnjeva, on više izgleda kao gonič mazgi (ili moderni momak), nego kao već glasoviti teozof i gnostik, za kojeg ćemo saznati da, na poziv Princa, vladara Halaba i stanara Citadelle, dolazi da mu bude učiteljem.

SUHRAWARDÎ: Salâm na tebe, o jutro novoga dana - čija svjetlost čini izlišnom svaku svjetiljku⁴! Uistinu, treba li pametnom bolji dokaz za egzistenciju Boga, Svjetlo nad svjetlima, Svjetlo svjetala?! Mir neka je na tebe, yâ⁵ Ibrâhîm, Božji Poslaniče i oče trojice od šest najvećih Poslanika: Mojsija, Isusa, i Muhammada⁶, i oni nek su pozdravljeni! Blažene tvoje noge koje su pohodile ovu prastaru musallu⁷, na kojoj si, pričaju, mlijekom, halab, svoje koze, napajao svakog namjernika, pa zato kasniji žitelji i prozvali cijeli kraj tim imenom. Blagoslovljena tvoja vjera u Jednoga, Čija providnost, evo, i mene dovede, u ovo najstarije ljudsko naselje na svijetu, danas

zablješti velikim, ali kratkotrajnim, sjajem, zvijezda padalica, svijetleći meteor, pa bi Šihâbu`d-dîn u prijevodu značilo "Sjajni meteor religije". Valja imati na umu smrt ovog teozofa i şûfie u 36. godini života, nakon bljeska na koji je ličila njegova pojava gdje god da bi se našao. Mâlik, na arapskom znači vladar, a zâhir, vidljivi, očigledni, vanjski, onaj koji se pojavljuje na svjetlu, koji se očituje, uspinje, koji stječe znanje. Mâlik Až-Zâhir, što bi u prijevodu glasilo "Vidljivi princ koji stječe znanje", odani je Suhrawardiev učenik, koji odbija izvršiti smrtnu presudu nad njim, po nalogu zvanične ħalabske 'ulame, i oca Şalâĥu`d-dîna. Şalâĥ iz imena ovog posljednjeg dolazi od arapskog glagola şalâĥa u a (şalâĥ şulûĥ, maşlaĥah), koji znači: biti pobožan, dobar, dovoditi u red, sklapati mir, sredjivati, reorganizirati, poboljšavati, rekonstruirati. Otud imenica şalâĥ znači dobro, spas. Şalâĥu`d-dîn, dakle, prevodimo kao Dobro / Spas religije (dîn-a). Valja reći da postoje izvještaji o tome da su Şalâĥu`d-dîna uistinu krasili atributi dobrote i pobožnosti, bez obzira na ulogu koju je bio naveden odigrati u Suhrawardievu slučaju.

³ Izgovaranje formule Allîĥu akbar, "Allîĥ je /Naj/Veći", ovdje u poluglasu.

⁴ Upravo je ovako tekao jedan dijalog iz Suhrawardievih poslanica, na pitanje novaka, upućeno gnostiku, o dokazu za postojanje Boga.

⁵ Ar. yâ, uzvik u značenju o! kojeg muslimani svijeta obično zadržavaju i u svojim lokalnim jezicima, kad dozivaju Boga, Božja Imena / Attribute, Njegove Poslanike, Imâme, i druge velike ličnosti historije i povijesti muslimana.

⁶ Muĥammad.

⁷ Muşallah, prostrano, otvoreno mjesto za skupno obavljanje molitve, şallâĥ.

cvjetajući grad na "Putu svile". I to upravo u trenu da gledam, s ove citadelle, kako se noć, svlačeći crni damast svoje tajne, zaogrće grimiznim sjajem ranoga jutra. Otkrivajući, u njem, iz obilja Božanskih misterija, onima koji su poranili na molitvu. I baš u pravi čas da promatram kako se, uokolo mehkkih oblaka, ko u nebeskom sūqu, razvijaju, poput leptirâ iz larvi, jedan po jedan, šareni, svileni, šalovi dneva. Oh Bože...!

Ima li ijedna poslanička noga koja nije prošla kroz ovaj grad i zemlju?! Ima li jezika, kulture, i vjere, koji ih nisu sobom ukrasili?! Ima li dana u kom Sunce, pješaćeć nebom ko derviš na svom siyâhatu⁸, ne predahne načas ponad ove uzvisine. Koju su stari koristili ko mjesto bogoštovlja, a onda je potonji pretvorili u utvrdu za obranu svojih ideja, i svojih iluzija. U moćnu citadellu, sa dvorom i vojnom bazom unutar nje, da štite njome svoju zemnu vlast, i svoju krhku vjeru u njezinu neprolaznost.

Evo sad i mene, pozvana od samoga Princa, mladog Az-Zâhira, sina velikog vojskovođe Salâhu`d-dîna, da joj povratim molitvu meditaciju zikr i mudrost, sve ujedamput. Da na ovoj citadelli, punoj svjetla, uvežem bogoštovlje, filozofsku misao, i načela vladanja ljudima. Da ih saberem u jednu knjigu, koju se nadam ovdje završiti. I u jednu pedagogiju, u skladu sa kojom želim odgojiti mog prinčevskog vaspitanika. Upotpunjujući, i uvodeći u historijsku zbilju, politički ideal svetog Platona - da ljudima vladaju istinski "prijatelji mudrosti". Naučio si me, Bože, da to troje: ljubav prema mudrosti, pobožnost, i pravedno vladanje, prirodno idu skupa. Da je stalno sjećanje na Boga, uz rastuće dosezanje Njegovih Atributa u vlastitoj ličnosti, što se ne postiže doli ustrajnom pobožnom i etičkom praksom, ako je uz to ovjenčano diskurzivnim⁹ mišljenjem, pravi blagoslov za narod kojim se upravlja! Ne bješe li takva, danas potpuno zaboravljena, sveta hikma¹⁰, još od samog početka ljudske historije.

⁸ Ar. siyâḥah, naziv za isposničko, hodočasničko, derviško putovanje, putovanje lutajućeg šūfie, bez ikakvog drugog prtljaga, popudbine, osim nepokolebljivog pouzdanja u Boga.

⁹ Latinskog porijekla, ovaj termin označava razmišljanje i zaključivanje zasnovano na logičkim operacijama razuma. Nasuprot tome, termin intuitivna spoznaja dobio je, u toku historije filozofske misli, značenja instinktivne spoznaje, ili onê, sasma suprotstavljenje intelektu i znanosti. Oba ova značenja termina neprimjenjiva su na ono što u teozofiji i gnozi znači spoznaju "prisustva", ili, neposredovano, Bogom darovano, iskustvo Božje Egzistencije-kao-Takve. Mada nedostupno raciu, ovo "kušanje" mu nipošto nije i suprotstavljeno.

¹⁰ Ar. ḥikmah, mudrost, odgovara starogrčkom terminu sofos, čiji su izvorni smisao te riječi kasniji filozofi napustili. Isti korijen arapskog termina ḥikmah, za mudrost, i ḥukm, za mišljenje, presudu, procjenu, odluku, upućuje na duboko unutarnje suglasje, islamske uopće, pa i Suhrawardieeve filozofske i pravno-politološke misli.

je! Ah kakva šteta što "Prvi učitelj", veliki Aristotel, za račun Racia, kojem su i upućivane Božanske Objave, zàпусти neposrednu spozna-ju, pa njegovi sljedbenici, u potonjim epohama, sasma zametnuše u zaborav perennialni nauk o Jednom. No evo me ovdje, Gospodaru svitanja, po Tvojoj volji, da nastavim posao, skoro punih dvjesto godina poslije onog velikog mecene nauka i umjetnosti, Sayfu`l-Dawle Al-Hamdânia¹¹, i njegova velikog gosta, Filozofa Al-Fârâbia! Evo me pozvana od mladog halabskog princa, u želji da obnovim, na ayyubîskom dvoru... Neka je mir na tebe, o zoro novoga dana!

CRTEŽ NA "ZMIJSKOJ KAPIJI" CITADELLE U HALEPU, SIRIJA (vidi na kraju teksta)*

U tom se trenu, video-simulacijom, na zaslonu/monitoru otvara, purpurnom obavijena, donja, teška, željezna kapija Citadelle-Halab, - zvana "Zmijaska kapija". Ponad ove, ukazuje se, potom, još jedno kameno stubište, sa mladićem na njem, u dobi od oko 16 godina, odjevenim u prinčevsku, no ipak skromnu, odjeću.

MÂLIK AZ-ZÂHIR: I na tebe neka je spas i mir, moj poštovani učite-
lju, Šihâbu`d-Dîne iz Suhrawarda! Slutio sam, već odavna, da ćeš
se pojaviti sa sabahskim¹² purpurnom, na samoj ivici izmedju sna i
jave, noći i dana, iluzije i zbilje, znanja i neznanja. Tako crvenoput,
ličiš mi na Mladića iz tvoje "Poslanice o Grimiznom umu", kojeg pu-

¹¹ Sayfu`l-Dawla ("Mač Dinastije") Al-Ĥamdânî, osvajač Ĥalaba u X. stoljeću, i prvi veliki obnovitelj Citadelle. Ostao je poznat kao mecena, na čijem je dvoru živio i pisao, izmedju brojnih drugih, i glasoviti filozof i glazbenik, Al-Fârâbî.

¹² Ar. ṣabâḥ, zora.

tnik na duhovnom putu sreće, ne znajući da je zapravo sreo Luminoznog starca...

SUHRAWARDÎ: ... Prvostvoreno biće, Al- 'Aql¹³, Intelpekt, Raz/Um...

MÂLIK AZ-ZÂHIR: ...čija je domája izvan senzibilnog svijeta, na Qâf-planini¹⁴...

SUHRAWARDÎ: ...iza koje je, u onostranom Crnilu i Tmini, sakriven "Izvor života", prema kojem se putuje, poput Hazrat Hidra¹⁵...

MÂLIK AZ-ZÂHIR: ..."Zelenog čovjeka"...

SUHRAWARDÎ: ... stazom povjerenja, i razvezanih vezica na sandalama.

MÂLIK AZ-ZÂHIR: Zato i ja razvezah svoje, izašavši da te dočekam, moj poštovani Šejhu, moj Purpurni umu!

SUHRAWARDÎ: I na tebe neka je salâm, o Mâlik, vrijedni djače, i nestrpljivi novače u gnozi! Vidim da si pažljivo čitao moje risâle.

* CRTEŽ NA "ZMIJSKOJ KAPIJI" CITADELLE U HALEPU, SIRIJA kojeg sam, našavši ga 2007. kad i njegov grob, pripisala odmah Suhrawardiu. I danas ostajem zapanjena sličnošću s brojnim grafikonima koje sam pet godina prije tog nalaženja i sama počela iscrtavati po vlastitom gnostičkom / 'irfanskome rukopisu 'Arfu'l-irfaan / Miomiris gnoze", monografiji objavljenoj 2006. Bi to samo jedno od čuda tog proljetnog putovanja u Halep '07, i jedno od najčudesnijih koji

¹³ Ar. 'Aql, u značenju Raz/Um, Intelpekt, organ poimanja. U šî'îtskom korpusu Poslaničkih i Imamskih kazivanja na nj se ukazuje kao na prvostvoreno biće, kojem je Stvoritelj i uputio naredbe i zabrane, i kojeg će kažnjavati, ili nagradjivati - prema zasluži. Upravo je razum, intelekt, ono u čovjeku što je odgovorno za njegovu slobodu izbora, pred licem Božanske Nužde.

¹⁴ Qâf je u şûfî topologiji naziv za imaginarnu kozmičku planinu, koja odvaja svijet ljudske percepcije od vasionkog prostranstva. Spominje se i u Suhrawardievim gnostičkim poslanicama.

¹⁵ Ḥaḍrat Ḥiḍr.

decenijama uvezuju moj duboko unutarnji, duhovni, i moj zemni život. (Potonji veoma suhravardievski, budući obilježen stalnim progonima i štrajkovima glađu političkog zatvorenika, jedan od kakvih će po Suhrawardia biti smrtonosan, a mene izvesti na prijevremenu «slobodu», u cik umiranja!).